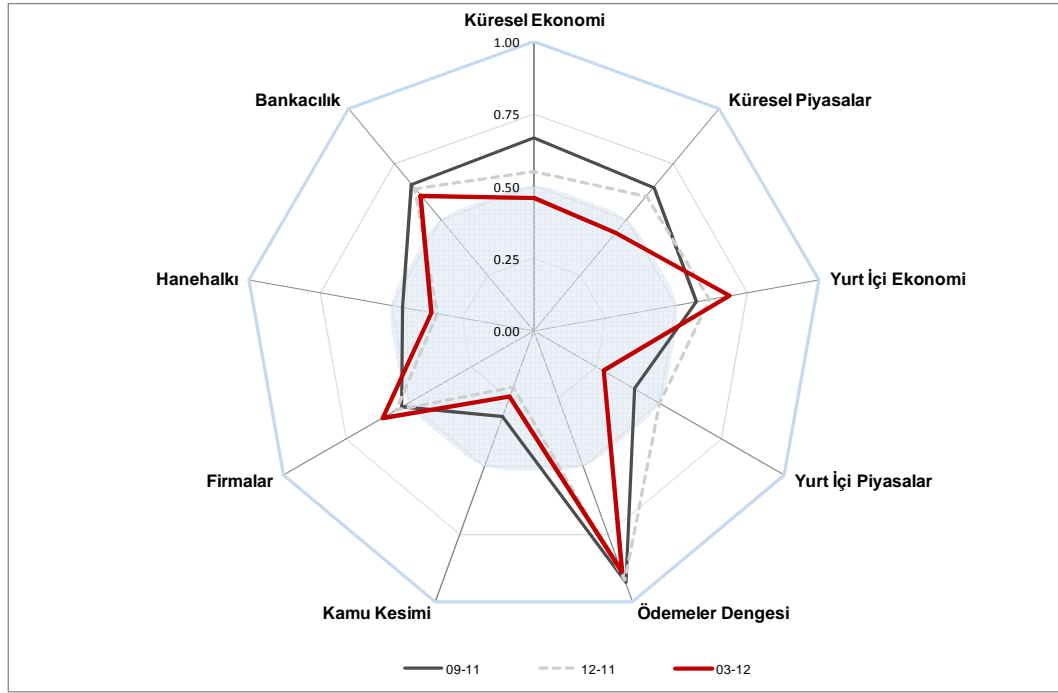

GENEL DEĞERLENDİRME

Dünya genelinde küresel krizin etkileri sürmekte ve kriz sonrasında gelişmiş ülkelerde uygulanmakta olan politikalar küresel ekonomiye yön vermeye devam etmektedir. Bu süreçte, ABD ekonomisinde yaşanan gelişmeler olumlu yönde etki ederken, AB'ye üye bazı ülkelerin mali yapılarındaki sorunlar ve artan siyasi belirsizlikler küresel ekonominin krizden çıkışını güçleştirmektedir. Ayrıca, kriz nedeniyle sorunlu hale gelen varlıkların büyük bir kısmı bu ülke bankalarının bilançolarında taşınmaya devam etmektedir. Sermaye yapısının güçlendirilmesi için gereken ek sermaye yükümlülükleri ise bankaların bilançolarını küçültmelerine yönelik bir baskı oluşturmaktadır.

Diğer taraftan, Euro bölgesindeki sorunların çözümüne yönelik ekonomi politikaları ile yapısal alanlarda önemli adımlar atılmaya başlanmasına bağlı olarak 2012 yılının ilk çeyreğinde risk iştahında nisbi bir iyileşme gözlenmiştir. Bu durum, gelişmekte olan ülkelerin risk primlerindeki düşüşe paralel olarak ülkemizin risk priminde de bir azalışa neden olmuştur. Sermaye girişlerinin yanı sıra uygulanmakta olan esnek para politikası çerçevesinin de katkısıyla Türk lirasının değeri, diğer gelişmekte olan ülkelere kıyasla daha istikrarlı seyretmeye devam etmiştir. Bu kapsamda ülke risk primindeki düşüşe ek olarak yurtdışı yerleşiklerin olumlu beklentileri ekonominin görünümünün iyileşmesine neden olmuştur. Ancak, Mayıs ayında Yunanistan'daki siyasi belirsizliklerin de etkisiyle Euro bölgesine dair sorunların tekrar gündeme gelmesi risk iştahının tekrar bozulmasına neden olmuştur.

Ülkemizde iktisadi faaliyet artış hızı yavaşlamakla birlikte 2011 yılında güçlü seyretmiş, TCMB ve diğer otoritelerce alınan tedbirler neticesinde yurt içi talep büyümesi kontrol altına alınmıştır. Bu kapsamda büyümenin 2012 yılı boyunca ılımlı seyretmesi öngörülmektedir. İktisadi faaliyetteki güçlü seyre bağlı olarak artan vergi gelirleri ve kontrol altında tutulan kamu harcamaları sonucunda, kamu maliyesi göstergelerindeki iyileşme sürmüştür. Ayrıca, geçtiğimiz dönemde net ihracatın büyümeye katkısı belirgin bir şekilde artmış, iç ve dış talep arasındaki dengelenme güçlenerek sürmüştür. Buna bağlı olarak dış ticaret dengesinde ve cari dengede geçtiğimiz yılın son aylarında başlayan olumlu seyir, 2012 yılının ilk çeyreğinde de devam etmiştir. Öte yandan enflasyon, temelde Türk lirasında yaşanan değer kaybı ve yönetilen/yönlendirilen ürünlerdeki fiyat artışları kaynaklı olarak, 2011 yılının son aylarından itibaren artış göstermiştir. TCMB, Ekim 2011 döneminden itibaren uyguladığı parasal sıkılaştırma ile enflasyonun ulaştığı yüksek seviyelerin enflasyon beklentileri üzerinde bir bozulmaya yol açmasına engel olmuş ve fiyatlama davranışlarını kontrol altında tutmayı başarmıştır. Bu kapsamda 2012 yılının Nisan ayında zirve yapan enflasyonun Mayıs ayında önemli bir düşüş göstermesi ve bu düşüşün yılın son aylarında hızlanarak devam etmesi beklenmektedir. TCMB, önümüzdeki dönemde fiyat istikrarına odaklı kararlı duruşunu sürdüreceği ve para politikasındaki esnekliğini koruyacaktır.

Finansal İstikrarın Makro Gösterimi^{1,2}

(1) Merkeze yakınlaşmak ilgili sektörün finansal istikrara yaptığı katkının olumlu yönde arttığını ifade etmektedir. Analiz her bir alt sektörün kendi içinde tarihsel olarak karşılaştırılmasına yöneliktir. Sektörler arası karşılaştırma, yalnızca merkeze göre bulunulan konumda meydana gelen değişimin yönü çerçevesinde yapılabilir.

(2) Finansal istikrarın makro gösteriminde kullanılan değişken seti ve metodoloji için bkz, FİR 13 Kasım 2011-Özel Konu IV.10

Bankacılık sektörüne ilişkin göstergeler, sektörün genel olarak sağlıklı yapısını sürdürdüğüne işaret etmektedir. Kredilerin artış eğilimi, mevsimsel etkiler içermekle birlikte, genel olarak finansal istikrar açısından makul seviyelerde seyretmektedir. Arzu edildiği şekilde, kredi büyümesi temel olarak firma kredilerinden kaynaklanırken tüketici kredileri daha sınırlı artış göstermektedir. Kullanılan krediler ağırlıklı olarak orta-uzun vadeli ve Türk lirası cinsinden yapısını korumakta olup, bu gelişme kredi riskinin yönetimi açısından olumlu olarak değerlendirilmektedir. Bankacılık sektörü kredilerinin tahsili gecikmiş alacaklara (TGA) dönüşüm oranının da tarihi düşük seviyesini koruduğu gözlenmektedir.

Firmalar kesiminin açık döviz pozisyonu bir risk unsuru olarak önemini korumaktadır. Nitekim, firma borçlarının özkaynaklara oranının yükseldiği ve kur farkı giderlerine bağlı olarak firmaların kâr artışının sınırlı düzeyde gerçekleştiği görülmektedir. Öte yandan firmaların borçluluğunda 2010-2011 yıllarındaki hızlı artışın durmuş olması ve yurt dışı kaynaklı borçların payının 2012 yılında yatay seyretmesi olumlu gelişmelerdir. Ayrıca, döviz ile borçlanan sektörlerin genelde düzenli döviz gelirin olduğu ve borçlanmaların büyük ölçüde yüksek nakit teminatlar karşılığında yapıldığı dikkate alındığında, gerek borçların çevrilmesi gerek kur hareketlerine olan duyarlılığın sınırlı olduğu düşünülmektedir. Diğer taraftan, firmaların yabancı para borçlarının uzun vadeli yapısı olumlu olarak değerlendirilmektedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) ele alınan Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Tasarısı'nda yer alan, banka ve finansal kuruluşlar dışındaki şirketlerin faiz giderlerinin yüzde 10'una kadar kısmını gider olarak yazamayacakları hükmünün, firmalar için borçlanmadan ziyade özkaynak kullanımını özendirilmesi ve bu yolla finansal istikrara katkı yapması beklenmektedir.

Hanehalkı yükümlülüklerinin artış hızının 2011 yılının ikinci yarısından itibaren yavaşladığı, tahsili gecikmiş alacaklarda ve işsizlik oranlarında ise gerilemeler olduğu gözlenmektedir. Bunlara ek olarak hanehalkı yükümlülüklerinin faiz ve kur riski taşınamaması da bir diğer olumlu husus olarak göze çarpmaktadır. Diğer taraftan, istihdam piyasasında yaşanan toparlanmaya bağlı gelir artışları ve tüketici güvenindeki olumlu seyir ile birlikte hanehalkı tüketim harcamalarının artış eğilimini sürdürmesi, gelir artışına rağmen tasarruf oranlarının düşmesine yol açmaktadır. Bu kapsamda gündemde olan bireysel emeklilik reformu gibi hanehalkı tasarruflarını destekleyici politikaların hayata geçirilmesi, tasarruf bilincinin artırılması ve bunu sağlamada büyük önemi bulunan finansal eğitim konularına yönelik çalışmaların etkin şekilde yürütülmesi finansal istikrar açısından büyük önem taşımaktadır.

Bankacılık sektörü, kaliteli ve güçlü sermaye yapısını korumaktadır. Basel II'nin Temmuz 2012 itibarıyla uygulamaya konulması ile birlikte sektörün sermaye yeterlilik rasyosunda (SYR) sınırlı bir gerileme beklense de, söz konusu rasyonun yine yasal (yüzde 8) ve hedef rasyonun (yüzde 12) çok üzerinde seyredeceği öngörülmektedir. Bu kapsamda ülkemiz bankacılık sektöründe uyum çalışmaları devam eden Basel III düzenlemelerine ilişkin olarak da herhangi bir zorluk yaşanmayacağı düşünülmektedir. Nitekim, Basel III düzenlemeleri çerçevesinde, zarar karşılama kapasitesi yüksek unsurlar içeren çekirdek sermayenin, ana sermaye (Tier 1) içindeki payı Türk bankacılık sektörü için 2012 yılı Mart ayı itibarıyla yüzde 90'lar seviyesindedir.

Sektörün kârlılığının 2012 yılı ilk çeyreğinde yeniden yükselişe geçmiş olduğu görülmektedir. Diğer ülke bankaları ile karşılaştırıldığında yüksek bir performansa işaret eden sektör kârlılığının yeniden artışa geçmesi ve kârın dağıtılmayarak yedek akçe oluşturulması sektörün özkaynaklarını güçlendirmektedir.

Bankacılık sektöründe yurt dışından sağlanan fonların uzun vadeli olması da, pasif vadesinin uzamasına katkıda bulunmaktadır. Küresel finansal piyasalardaki belirsizliğin artmasına karşın ülkemiz bankacılık sektörü yurt dışından fon sağlama imkânlarında sıkıntı yaşamamaktadır. Bu kapsamda Türk bankacılık sektörünün, sorunlu AB ülke ekonomileri ile finansal ilişkilerinin düşük düzeyde olmasına bağlı olarak, bu bölge bankalarının bilanço küçültmelerinden etkilenme düzeyinin oldukça sınırlı kalması beklenmektedir. Ayrıca, bankaların TCMB döviz depo piyasasından borçlanma imkânının ve Türk lirası zorunlu karşılıklar için tutulan döviz ve altın cinsinden varlıklarının, ihtiyaç duyulması halinde bu yıl içindeki sendikasyon ve seküritizasyon kredisi geri ödemelerini karşılayacak düzeyde olduğu değerlendirilmektedir.

Bankacılık sektörünün sözü edilen güçlü yapısı finansal istikrar açısından olumlu olmakla birlikte, küresel piyasalardaki hızlı değişimler göz önüne alındığında, sektörün söz konusu değişimlerden en düşük düzeyde etkilenmesine yönelik olarak makro ihtiyati tedbirlerin uygulanması kaçınılmaz olmaktadır. Zorunlu karşılıklara ilişkin alınan kararlar bu ihtiyaca yönelik olarak uygulamaya konan politikalar olmuştur. Ayrıca, döviz rezervlerini güçlendiren ve ihracat sektörünü destekleyerek dış ticaretin dengelenmesine katkı sağlayan ihracat reeskont kredileri önemli bir diğer politika aracı olup, Eximbank aracılığıyla kullanılan bu kredilerin limitleri artırılmış ve kullanımında kolaylıklar getirilmiştir.

Zorunlu karşılıklar, makroekonomik ve finansal risklerin azaltılması ve böylece finansal sistemin istikrarının muhafaza edilmesi amacıyla, özellikle 2010 yılından bu yana aktif bir şekilde kullanılmıştır. Zorunlu karşılık oranlarının yükümlülüklerin vadesine göre farklılaştırılmış olması bankaların aktif-pasif vade uyumsuzluğunun azaltılmasına katkıda bulunmuş, kredilerde görülen hızlı artış eğilimi dikkate alınarak zorunlu karşılık oranları özellikle kısa vadeli yükümlülükler için çeşitli zamanlarda yükseltilmiştir. 2011 yılı ikinci yarısından itibaren ise, Avrupa'da gelişmiş ülke ekonomilerinde yaşanan sorunlar ve bu paralelde küresel ekonomide gözlemlenen yavaşlama ile iç talep gelişmeleri dikkate alınarak, piyasanın ihtiyacı olan likiditenin sağlanması amacıyla zorunlu karşılık oranlarında indirimler yapılmıştır.

Öte yandan, bankacılık sisteminin Türk lirası likidite ihtiyacının kalıcı bir yöntemle ve daha düşük maliyetle karşılanması, bankalara likidite yönetiminde kolaylık sağlanması ve TCMB döviz rezervlerinin desteklenerek zamanında, kontrollü ve etkili kullanılması amaçlarıyla, Türk lirası yükümlülükler için tesis edilmesi gereken zorunlu karşılıkların belli bir kısmının döviz ve altın olarak, yabancı para yükümlülükler için tesis edilmesi gereken zorunlu karşılıkların belli bir kısmının ise altın olarak tesis edilebilmesi imkânı getirilmiştir.

2012 yılı Mayıs ayında yapılan son değişiklikle, Türk lirası yükümlülükler için tesis edilmesi gereken zorunlu karşılıkların döviz olarak tutulabilecek kısmına ilişkin üst sınır yüzde 40'tan yüzde 45'e yükseltilmiştir. Ancak, Türk lirası zorunlu karşılıkların Türk lirası veya döviz cinsinden tesis edilmesindeki maliyet farkının azaltılması ve bankaların sağlanan yeni imkânı likidite gereksinimleri çerçevesinde kullanmaları amacıyla, ilave edilen yüzde 5'lik imkân için zorunlu karşılığın 1,4 katsayısıyla çarpımına karşılık gelen tutarda döviz tesis edilmesi öngörülmüştür.

Uygun şartlar oluştuğunda, Türk lirası zorunlu karşılıkların döviz olarak tutulması imkanına ilişkin üst sınırın, giderek artan fazla bulundurma katsayılarıyla yüzde 45'ten yüzde 60'a kademeli olarak yükseltilmesi mümkün olacaktır. Ayrıca, Türk lirası zorunlu karşılıkların standart altın olarak tesis edilmesi imkânının üst sınırı da benzer şekilde, kademeli olarak ve artan katsayılarla yüzde 20'den yüzde 30'a kadar yükseltilebilecektir. Gönüllülük esasına dayanan bu imkânlar sayesinde bankalar, ihtiyaçlarına göre TCMB'de tuttıkları döviz varlıklarını ayarlayabilecektir. Böylece TCMB'nin piyasaya döviz alım veya satımı yönünde müdahale ihtiyacı azalacak ve zorunlu karşılıklar bir otomatik dengeleyici özelliği göstererek kurlardaki oynaklığın azaltılmasına katkıda bulunacaktır.

Son olarak, teknolojiye ve finansal piyasalarda ortaya çıkan gelişmeler, ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerinin sorunsuz işleyişinin finansal sistemin istikrarı açısından önemini bir kez daha göstermiştir. Küresel krizde yaşanan gelişmeler göz önüne alınarak, finansal piyasa altyapılarına ilişkin uluslararası ilkeler krizden çıkan tecrübeler ışığında yeniden belirlenmektedir. Bankamız da Ödeme ve Mutabakat Sistemleri Komitesi (CPSS) üyeliği yoluyla, mevcut ilkelerin yeniden değerlendirilmesi ve yeni yaklaşımların belirlenmesi çalışmalarına aktif olarak katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda TCMB, finansal piyasa altyapılarına ilişkin ülkemizdeki mevzuatı da güncellemek için faaliyetlerine devam etmekte, ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerinin sorunsuz çalışmasını sürdürmesini teminen söz konusu sistemleri yakından takip etmektedir.